

ZASTAVENÍ MEZI DVĚMA SEZÓNAMI

/Jiří Štefanides/

Není snadné hodnotit uplynulou sezónu Divadla Petra Bezruče v Ostrově, jestliže v předešlých letech k tomu nebyla příležitost a divadlo se muselo spokojit s recenzemi jednotlivých představení. V případě DFB navíc s minulou sezónou skončilo i období jeho samostatné činnosti, protože dnes už je jedním ze souborů Státního divadla. A tak snad bude přirozené, jestliže následující poznámky se budou vztahovat k delšímu období, ne jen k sezóně 1979/80.

DFB bylo /a zůstává/ divadlem orientovaným na mladého diváka. Jeho dramaturgie tak měla vymezen užší prostor než třeba ve Státním divadle. Z 10-11 inscenací za sezónu byla vždy alespoň jedna věnována pohádce pro děti a jedna až dvě národní klasice /jakási "povinná četba" pro školní mládež/. Zbývající inscenace s větším či menším záresem zobrazovaly veselé i tragické příběhy mladých hrdinů, témat a problémy ze současnosti i historie, které mohly mladého diváka zaujmout. Orientace na mladé publikum nutila dramaturgii víc než jiná divadla k vyhledávání zajímavých současných her. Více se jí dařilo v dramatech cizích autorů - svědčí o tom řada úspěšných inscenací a mnohá československých premiér. Více obtíží vždy bylo s domácí tvorbou - a to dokazuje i minulá sezóna. Prvotina J. Knitlové *SEKYRA NA STUDÁNKY* zůstala svou tematikou /vyhýbající se řešení skutečných problémů/ a zejména zpracováním daleko za moderní dramatickou tvorbou, jak ji dobře známe například ze současné dramatiky sovětské. Hostujícímu režiséru Iljovi Rackovi ml. těžko lze něco vyčítat: stejné problémy jako ostrevská měla i inscenace v pražském Rokoku /přitom V. Janků v roli Růžky vytvořila dokonce zajímavější postavu než její pražský protějšek/. Problematická byla i další česká hra loňské sezóny *PAGANINI A FRIŠTEŇSKÝ* Mirko Stiebra, autora četných rozhlasových i televizních her. Jeho třem divadelním hrám snad právě proto chybí divadelní citání.

Uvedení dalších dvou novinek už bylo šťastnější: byla to čs. premiér anglické hry *HANS KOHLHAAS* J. Saunderse a zejména literická hra K. Šaji *BÍK KLEMENS*. Z klasiky uvedlo DFB kromě Anouilhoovy *ANTIGONY* čtyři komedie: českou lidovou hru *KOMEDIE O FRANTIŠCE*, Shakespearovu *KOMEDII*

PLNOU OMYLŮ, Ostrovského I CHYTRÁK SE SPÁLÍ a těsně před koncem sezóny Molièrova ZTĚŠTĚNCE. Lehký zábavný repertoár představovala FILOSOFICKÁ HISTORIE ve zpracování Jar. Dietla a pro děti uvedlo DFB CHUDÉHO RYTIĚ Petera Beckse /čs.premiéra/. Komedialní orientace je typická pro obě ostrevská divadla a je důsledkem /nebo jednou z příčin?/ divácké krize.

Mladé publikum také nutí inscenátory k hledání nových nebo alespoň zajímavějších inscenačních postupů. Divadlo pracuje v současné době pouze se dvěma domácími režiséry. Josef JANÍK loni režíroval čtyřikrát: "Antigonu", "Paganiniho a Frištenského", "Hanse Nohlhoase" a "Ztřeštěnce". Janíkův režijní přístup se vyznačuje nápadným rezantním stylem, s nímž zasahuje do textu a narušuje dramatikovy záměry. Snaží se uplatňovat moderní divadelní prostředky, rozbíjí tradiční divadelní prostor, hledá příležitost k navázání dialogu s divákem. Důsledkem toho však někdy je, že inscenace není celistvá, rozpadá se do dílčích úseků více či méně zdařilých a někdy i stylově odlišných, je myšlenkově rozkolísaná, logické dovršení hlavní myšlenky je obětováno momentální náladám - stručně řečeno, vyjadřovací prostředky často vítězí nad ideou. Nevýhody této režijní metody jsou patrné hlavně na práci s hercem: herci jsou nuceni plnit rafinované režijní plány, což ubírá na jejich vlastní tvořivosti. Tyto znaky Janíkova režisérského rukopisu poznamenaly zejména tři první jeho režie v loňské sezóně.

Druhý domácí režisér Pavel PALOŮŠ věnuje více úsilí pochopení a zobrazení složité struktury dnešní moderní civilizace a zejména člověka, který v ní žije. Proto k nejlepším inscenacím DFB v posledních letech patřily jeho režie her současných autorů. v poslední sezóně však režíroval pouze dvě klasické komedie /nepočítáme-li jediné představení TARELKINOVY SMRTI Suchovo-Kobylyna/: Shakesperovu Komedii plnou omylů a Ostrovského I chytrák se spálí. I v těchto inscenacích však Palouš prosadil svou poetiku a své vidění světa, tentokrát ovšem v komediální až groteskní nadsázce. Ve spolupráci s výtvarnicí Martou Roszkopfovou /jejíž výtvarné nadání a divadelní citění se významně podílí na ovlivňování inscenačního stylu DFB/ nechává své postavy žít v ovzduší cirkusových klauniád, ať už je to aréna s žárovkovým osvětlením umístěná na točném /I chytrák se spálí/ či bludiště v Komedii plné omylů s reklamními nápisy Efez a ryčnou džezovou hudbou. V posledních dvou sezónách upustil od složitých /byť nápaditých/ přestaveb scény, staví na procenlivé funkci omezeného počtu kulís a rekvizit a využívá

tvárných možností jednoduchého materiálu. Ne vždy se však Paloušovi podařilo v textu klasické komedie najít oporu pro své sdělení: nejzřetelněji to asi bylo ve druhé části inscenace Ostrovského hry. Je škoda, že se P. Palouš v této sezóně nedostal k inscenování hry současného autora.

Problémem sezóny byly pohostinské režie, které měly nahradit absenci Saši Lichého. Petr Palouš se uvedl hrevou inscenací české lidové hry "Komedie o Františce", Pavel Římovský stylově rozkolísanou réžii "Filosofské historie". Dvakrát režíroval v DFB Ilja Racek ml. - kromě zmíněné "Sekyry na studánky" ještě "Býka Klemense". Jeho inscenace se vyznačují spíše komornějším laděním, skoro jakoby se režisér obával pustit se do výstavby složitější, víceplánové inscenace. Letos to bylo patrné zejména v "Býku Klemensovi", hře o jedinci i lidském společenství, o poezii i hrubém násilí, o svobodě a zotročení: v inscenaci zazněly jen některé tóny z bohaté škály autorova poselství /je však možné, že s V. Kryškem v roli Skalnase nyní na podzim vyzní inscenace poněkud jinak/. Největším problémem pohostinských režii je však to, že jejich velký počet /v uplynulé sezóně 4 z 11 titulů/ ztěžuje úsilí divadla o svébytný profil i cílevědomou výchovu herce - je to jen východisko a nouze. Práce domácích režisérů musí být základem činnosti divadla pro celou sezónu - dva na to ovšem nestačí. Snad i proto minulá sezóna ve svém celku působí nivelizovaněji než předchozí: nenajdeme zde inscenaci jako byla "Nová utrpení mladého W.", či "Equus" /režie P. Palouš/, "Měsíc pro smolaře" /J. Janík/ nebo "Jako bychom se s ní neznali" /I. Racek ml./.

Úspěch sebelepšího režiséra ovšem stojí i padá s hercem. V souboru DFB je poměrně stabilní skupina herců střední až starší generace se solidním řemeslným základem a často s klidným vztahem k postavám realistického repertoáru. Velká odpovědnost však /s ohledem na mladé publikum leží i na mladých a nejmladších hercích. Při neúčasti Michaely Černé a po odchodu Jiřího Čapky a zejména Zdenka Žáka, herců, kteří dokázali na jevišti vytvořit přitažlivého mladého hrdinu, vznikla v souboru citelná mezera. Z této skupiny herců zůstala v divadle prakticky jen Marie Logojdová, která navíc v poslední sezóně nedostala výraznější příležitost v současném repertoáru. Mladí herci, kteří do DFB často přicházejí přímo ze škol, většinou vytvářejí své role s určitým odstupem, nep psychologicky, ale, bohužel, často také jen jako jednostrunné typy. Snaha o modernější herectví by neměla znamenat rezignaci na ukázněnou

a hlavně důkladnou interpretaci textu, na tvorbu bohatého charakteru, který promluví k dnešnímu divákovi - tak, jak se o to pokusil třeba Petr Pelzer v roli Hanse Kohlhaase. Přestože v souboru hraje stále osobitější V. Kryška, přestože řadu náročných postav sehrál v uplynulé sezóně O. Frejzner /dvojčata Antifoly v "Komedii plné omyl", titulní roli v Ostravského hře "I chytrák se spálí" a gestápačka Janouška v "Paganinim a Frištenským", přesto nemůžeme říci, že za poslední sezóny jsme mohli pozorovat markantnější progresivní vývoj hereckého souboru - až na několik jednotlivců, kteří obvykle záhy divadlo opustili. Většina rolí má solidní základ - ale jen zřídka jsme svědky výkonu, který nás zcela strhne, zaujme, opravdově zembolizuje. Často si musíme klást otázku, proč některým inscencím a představením chybí herecké zaujetí, elán, hluboké přesvědčení herce o správnosti svého díla - své postavy, který divák vždy spolehlivě vycítí? Projevuje se tu negativně jistě i nedostatek dobrých současných her: dostanou-li herci takovou příležitost, hrají obvykle podstatně lépe.

Svou roli tu hraje jistě i další faktor: nedostatek publika. Vyprodaná premiéra, sto nebo snad dvě stě diváků na reprízách. Tak bychom mohli stručně charakterizovat situaci, v níž DFB do konce minulé sezóny bylo /samozřejmě kromě školních představení/. Jak dlouho vydrží herec hrát s maximálním nasazením, jestliže s jistotou ví, že při většině repríz bude poloprázdný sál? Příčiny divácké krize jsou ovšem širší než jen ostravské a její projevy jsou někdy zájmové. Nezáleží například na tom, zda se hraje výborná inscenace nebo špatná: na počtu diváků se to podstatněji neprojeví. Vstřícná cesta k publiku, která se občas zkouší /ať už lehčím repertoárem nebo podbízejícími inscenačními styly/, je neúčinná. A tak se zdá, že právě dlouhodobý nedostatek publika se negativně odráží v úrovni inscenací DFB i v loňské sezóně a zejména ve stagnaci hereckého souboru a jeho růstu. Řešení této otázky bude jistě složité a těžké /dokazuje to ostatně i průzkum zájmu nebo spíše nezájmu mladých o dnešní divadlo, který provedl pražský Divadelní ústav/, je to však otázka pro divadlo životní. Vůně, že reorganizace ostravských divadel pomůže právě zde. Nesmíme však zapomínat na to, že všechny problémy, o nichž zde byla řeč, jsou více či méně jen konkrétní podobou obecných problémů celého dnešního českého divadla.